

Doplnky k rozšíreniu druhov *Epipactis tallosii* a *E. albensis* na severe západného Slovenska

Supplements to distribution of *Epipactis tallosii* and *E. albensis* in the north of western Slovakia

MARTIN KOLNÍK & JAROMÍR KUČERA

Botanický ústav SAV, Dúbravská cesta 14, 842 23 Bratislava

New information about distribution of the species *Epipactis albensis* Nováková & Rydlo and *E. tallosii* Molnár & Robatsch in the Malé Karpaty Mts, Biele Karpaty Mts, Považský Inovec Mts, Strážovské vrchy Mts and in the northern part of the Podunajská nížina lowland is presented.

V príspevku uvádzame nové poznatky o rozšírení lužných kruštíkov *Epipactis albensis* Nováková & Rydlo a *E. tallosii* Molnár & Robatsch v severnej časti západného Slovenska, ktoré sme zistili pri mapovaní výskytu vstavačovitých v tejto oblasti. Mapovanie prebiehalo v rokoch 1997 – 2001 a bolo i súčasťou diplomovej práce prvého z autorov (Kolník 2001). Podľa červeného zoznamu (Feráková et al. 2001) patria oba taxóny do kategórie EN.

Metodika

Do sledovaného územia patria nasledovné fyto geografické okresy [fyto geografické členenie uvádzame podľa Futáka (1984)]: 6. Podunajská nížina, 10. Malé Karpaty, 11. Považský Inovec a 13. Strážovské vrchy. Za lokalitou je uvedené číslo základného poľa a kvadrantu stredo európskeho sieťového mapovania (cf. Niklfeld 1971). Názvy lokalít uvádzame (až na výnimky) podľa turistických máp VKÚ Harmanec č. 107, 128, 129, 130 a 152. Lokality sú usporiadané v smere zo severu na juh.

Zaznamenávali sme i ekologické charakteristiky lokality [metodika podľa práce Ulrych et al. (1990)], ako je typ biotopu (4-členná stupnica), typ pôdy (4-členná stupnica podľa zrnitosti pôdy), vlhkosť pôdy (3-členná stupnica). V práci tieto informácie o lokalite uvádzame v nasledovných symboloch a postupnosti:

1. nadmorská výška
2. typ biotopu: L – les, P – lúka, O – okraj lesa, K – kroviny
3. veľkosť lokality: M – malá (do 5 m²), S – stredná (25 – 100 m²), R – rozsiahla (nad 100 m²)
4. svahovitosť
5. orientácia svahu
6. pôda: K – kamenitá, P – piesočnatá, H – hlinitá, Z – ílovitá
7. vlhkové pomery: B – podmočená, V – stredne suchá, S – extrémne suchá
8. počet kvitnúcich jedincov: J – do 10 ks. (alebo uvedený presný počet), D – desiatky, S – stovky, T – tisíce

9. výskyt: R – roztrúsený po celej ploche, alebo na väčšine plochy; S – skupinový, niekoľko izolovaných skupín; I – nahromadený, izolovaná skupina

10. dátum

11. číslo základného poľa a kvadrantu stredoeurópskeho sieťového mapovania

Jednotlivé údaje sú oddeľované čiarkou (,), pokiaľ niektorý z údajov nie je vyplnený na jeho mieste je (/). Herbárové položky (H) sú uložené v súkromných herbároch a diapozitívy (D) v diarchívoch autorov (a – M. Kolník, b – J. Kučera).

***Epipactis albensis* Nováková & Rydlo – krušík neskorý**

Druh opísaný z Českej republiky (Nováková & Rydlo 1978), vyskytujúci sa v Rakúsku (Breiner et al. 1993), Nemecku (Wucherpfennig 1993 a,b), Maďarsku (Molnár et al. 1995), Poľsku (Rydlo 1989, Delforge 2001) a na Slovensku. Prvý údaj zo Slovenska je z lokality pri Holíči (Rydlo 1982), ďalšie údaje o rozšírení sú z území: Turiec – alúvium stredného toku Turca (Škovirová 1993, Vlčko 1997); Ipeľsko-rimavská brázda – Čebovce (Hrivnák 1997); Slovenský kras – Kamenný jarok (Kliment 1999), Silická planina (Háberová & Karasová 1995, Karasová 1997); Strážovské vrchy – južná časť (Mered'á jun. 2002b); bol nájdený v okolí dolných tokov riek Morava a Hron (Vlčko 1994). Uvádza sa aj z niekoľkých lokalít na dolnom Považí (Rydlo 1989); podľa najnovších poznatkov tieto populácie patria druhu *E. tallosii* (Vlčko 1997).

Zoznam lokalít:

9. Biele Karpaty (južná časť)

Vrbovce – pri prítoku potoka do vodnej nádrže Vrbovce, cca 210 m n. m., L, M, 0°, /, Z-H, B, 1, I, 15. 8. 2000, 7270b

10. Malé Karpaty

Nové Mesto nad Váhom – popri žltom značenom turistickom chodníku vedúcom od salaša po Čachtickú jaskyňu, dĺžka lokality cca 1 km, po oboch stranách chodníka, 300 – 400 m n. m., L, R, 5 – 10°, V, H, V, D, R, 6. 8. 1998, 7272d, (Ha, Da)

Čachtice – Botová, okraj borovicového lesa, okraj xerothermnej lúky, 300 – 310 m n. m., P-O, S, 10 – 15°, JZ, K, V, 14, R, 14. 8. 2001, 7272d, (Da)

Hrachovište – dolina Tuškovca 2 – 3 km JZ od obce po hradskej po 400 KW vedenie, odbočka vpravo, po poľnej ceste 500 m, okraje poľnej cesty v lese, 250 – 270 m n. m., L-O, S, 0°, /, H, V, D, R-S, 21.7.1999, 7272c, (Ha, Dab)

Částkovce – Bokšinský jarok, pod NPR Plešivec, 300 m n. m., L, M, 0°, /, H, V, 7, S, august 1999, 7372b

11. Považský Inovec

Modrová – Modrová horáreň, dolina Kalište, 240 – 280 m n. m., L-K-O, R, 0 – 5°, ZSZ, Z-H, B-V, S, 27. 7. 1999, 7373d

13. Strážovské vrchy

Trenčín – Kubrica, nad potokom Kubrica na svahu pod kopcom Nad potokmi (474,4), cca 350 m n. m., L, M, 15°, J, H, V, 9, I, 28. 6. 2000, 7174b

***Epipactis tallosii* Molnár & Robatsch – krušík Tallosov**

Druh opísaný z Maďarska (Molnár & Robatsch 1996). Zo Slovenska uvádzaný z piatich lokalít dolného Považia (Vlčko 1997), z Ilavskej kotliny (Mered'á jun.

2002a), južnej časti Strážovských vrchov (Mereďa jun. 2002b) a z okolia Komárna (Mereďa jun. 2002, in litt.).

Zoznam lokalít

6. Podunajská nížina

Částkovce – Noviny, suché rameno Dudváhu, na oboch brehoch, cca 500 m JJZ od obce, 178 m n. m., O-K, R, 0°, /, H-Z, B-V, D, R-S, 10.9.1998, 7372b, (Ha, Da)

Ducové – v krovinách pri modro značenom turistickom chodníku vedúcom od Váhu do obce, cca 100 m od valu, 165 m n. m., L-K, M, 0°, /, H-Z, B-V, 2, I, 20. 8. 2001, 7373c

Horná Streda – malé jazierka medzi H. Stredou a Piešťanmi, medzi Vážskym kanálom a Váhom, 164 m n. m., L-K, M, 0°, /, H-Z, B-V, 8, I, 20. 8. 2001, 7373c

Piešťany – lužný les na výbežku pri sútoku Biskupského kanála a Váhu, 158 m n. m., L-K, R, /, /, H-Z, B-V, D-S, R, 20. 8. 2001, 7473a

Piešťany – pri malom jazierku za ATC Sĺňava I v topoľovom lesíku, 158 m n. m., L-K, R, 0°, /, Z-H, B-V, D, R, 18. 7. 2000, 7472d, (Hb, Db)

Piešťany – topoľové lesy v okolí polikliniky, 158 m n. m., L-K, R, 0°, /, Z-H, B-V, D-S, R, 9. 8. 2001, 7472b, (Hb)

Piešťany – lužné lesy v okolí ATC Sĺňava I, 158 m n. m., L-K, R, 0°, /, Z-H, B-V, D, R, 11. 8. 2001, 7472b

Piešťany – lužné lesy v okolí ATC Sĺňava II, 158 m n. m., L-K, R, 0°, /, Z-H, B-V, D, R, 11. 8. 2001, 7473a

Ratnovce – v krovinách za ovčínom pri Sĺňave, 158 m.n.m., K, M, 0°, /, H, V, 3, I, 11. 8. 2001, 7472b

Sokolovce – pod vodnou nádržou Sĺňava, lužné lesy v okolí koryta Váhu po oboch stranách, 154 m n. m., L-K, R, 0°, /, Z-H, B-V, D-S, R, 11. 8. 2001, 7472d

Drahovce – lužný les pri záhradkárskej osade pod vodnou nádržou Sĺňava pri Drahovskom kanáli, 154 m n. m., L-K, S, 0°, /, H-Z, B-V, D, R, 11. 8. 2001, 7472d

Drahovce – štrkoviská medzi Drahovským kanálom a tokom Váhu, medzi horným a spodnými dvoma štrkoviskami, 148 m n. m., L-K, S, 0°, /, H, B-V, 15, R, 11. 8. 2001, 7472d

Hlohovec – pri chatách medzi železnicou a sútokom Vážskeho kanála s Váhom, 139 m n. m., L-K, R, 0°, /, H-Z, B-V, D, R, 11. 8. 2001, 7572d

10. Malé Karpaty

Hrušové – cca 1 km južne od obce po zeleno značenom turistickom chodníku, alúvium potôčika, 270-280 m n. m., L-K, S, 0°, /, Z-H, B-V, 5, R, 2.8.2001, 7272b

Čachtice – cesta na hrad, zeleno značený turistický chodník, pri studničke, v topoľovom poraste po oboch stranách cesty, 280 – 300 m n. m., L-O-K, R, 10°, JV-V, H, B-V, 29, R; 13.6.1999, 7272d, (Hab, Dab)

Višňové – Holé vrchy, na starej lesnej ceste stúpajúcej z Višňového poza Holé vrchy, cca 280 – 300 m n. m., O, S, 5 – 10°, J, K-H, V, 6, R-S, 18.7.2001, 7272d

Višňové – SZ cíp dediny, modro značený turistický chodník, na brehu potôčika cca 100 m za dedinou, 230 – 240 m n. m., L-O, M, 0°, /, H-Z, V-B, 2, R, 11.8.2001, 7272cd

Částkovce – Bokšinský jarok, pod NPR Plešivec, 240 – 300 m n. m., L, R, 0°, /, H, V, S, R-S, 11.8.2001, 7372ab, (Ha)

9. Biele Karpaty (južná časť)

Nová Bošáca – Pod Hlbokou, SV svah Novej Hory, cca 20 m pod prameňom pod kótou 447,8, cca 410 m n. m., L-K, M, 5 – 10°, SV, H, V-B, 6, I, 13.8.2001, 7172b

Záver

V predložennom príspevku uvádzame nové lokality druhov *Epipactis albensis* a *E. tallosii* na území Slovenska. *E. albensis* v tejto práci prvýkrát publikujeme z

Malých Karpát, Považského Inovca, Strážovských vrchov a zo slovenskej strany Bielych Karpát. *E. tallosii* tu prvýkrát uvádzame z Malých Karpát a Bielych Karpát.

Literatúra

- Breiner E., Breiner R. & Batoušek P., 1993: *Epipactis albensis* Nováková a Rydlo die Elbestendelwurz. – Mitt. Bl. Arbeitsk. Heim. Orch. Baden-Würt., 25: 129 – 140.
- Delforge P., 2001: Guide des Orchidées d'Europe d'Afrique du Nord et du Proche Orient. Delachaux et Niestlé S. A. Lausanne, Paris.
- Feráková V., Maglocký Š. & Marhold K., 2001: Červený zoznam paprad'orastov a semenných rastlín Slovenska (december 2001). – In: Baláž D., Marhold K. & Urban P. (eds), Červený zoznam rastlín a živočíchov Slovenska. – Ochr. Prír., Banská Bystrica, 20 (Suppl.): 48 – 80.
- Futák J., 1984: Fytogeografické členenie Slovenska. – In: Bertová L. (ed.), Flóra Slovenska IV/I. Veda, Bratislava, pp. 418 – 420.
- Háberová I. & Karasová E., 1995: Endemické, vzácne a ohrozené taxóny flóry CHKO – BR Slovenský kras. – Ochr. Prír., Banská Bystrica, 13: 51 – 63
- Hrivnák R., 1997: Nové lokality druhov rodu *Epipactis* v južnej časti stredného Slovenska. – Bull. Slov. Bot. Spoločn., Bratislava, 19: 119 – 122
- Karasová E., 1997: Rozšírenie niektorých vzácných a ohrozených taxónov flóry v CHKO – BR Slovenský kras. – In: Rozložník M. & Šmídt J. (eds), Ochrana krasových javov a krasových území, Správa CHKO – BR Slovenský kras, Brzotín, pp. 82 – 89
- Kliment J., 1999: Komentovaný prehľad vyšších rastlín flóry Slovenska, uvádzaných v literatúre ako endemické taxóny. – Bull. Slov. Bot. Spoločn., Bratislava, (Suppl. č.4): 146 – 147
- Kolník M., 2001: Mapovanie a ochrana vstavačovitých (*Orchidaceae*) na území Čachtických Karpát. – Dipl. práca (msc.), depon in Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva SPU Nitra.
- Mereďa P. jun., 2002a: Morphometric and population-biological study of the species *Epipactis tallosii* (*Orchidaceae*) on the site in the Ilavská kotlina basin (western Slovakia). – Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comeniana, Bot., 41: in press.
- Mereďa P. jun., 2002b: Rod *Epipactis* (*Orchidaceae*) v južnej časti Strážovských vrchov. – Zborník odborných prác z 37. celoslovenského tábora ochrancov prírody v Čiernej Lehote (Strážovské vrchy), in press.
- Molnár A. & Robatsch K., 1996: *Epipactis tallosii* A. Molnár et K. Robatsch spec. nova, eine neue *Epipactis*-Art aus Ungarn. – J. Eur. Orchid., 28: 787 – 794.
- Molnár A., Sulyok J. & Vidéki R., 1995: Vadon élő orchideák. Kossuth könyvkiadó, Debrecen.
- Niklfeld H., 1971: Bericht über die Kartierung der Flora Mitteleuropas. – Taxon, Utrecht, 20: 545 – 571.
- Nováková H. & Rydlo J., 1978: *Epipactis albensis* – nový autogamický druh z okruhu *Epipactis helleborine* agg. (*Orchidaceae*). – Preslia, Praha, 50: 161 – 171.
- Rydlo J., 1982: *Epipactis albensis* Nováková et Rydlo v povodí Dyje a Moravy. – Biológia, Bratislava, 37/1: 109 – 112.
- Rydlo J., 1989: Poznámky k rozšíreniu a ekológii niektorých druhů rodu *Epipactis*. – Muzeum a Současnost, Ser. Natur., Roztoky, 3: 5 – 33.
- Škovirová K., 1993: Príspevok k rozšíreniu ohrozených druhov vyšších rastlín rieky Turiec a jej alúvia. – In: Ochrana rieky Turiec, Zborník zo seminára, OÚŽP Martin, pp. 1 – 5.

- Ulrych L. et al., 1990: Pokyny pre mapovanie orchideí na Slovensku. – Msc., depon. in Botanická záhrada, Nitra.
- Vlčko J., 1994: Vstavačovité (*Orchidaceae*) – výskyt na Slovensku a ich ohrozenie. – In: Baláž D. (eds): Ochrana biodiverzity na Slovensku. – Zborník referátov zo seminára v Záhorskej Bystrici 6. – 8. apríl 1993; Bratislava, pp. 51 – 57.
- Vlčko J., 1997: Nové druhy rodu *Epipactis* (*Orchidaceae*) na Slovensku. – In: Vlčko J. & Hrivnák R. (eds), Európske vstavačovité (*Orchidaceae*) – výskum a ochrana. SAŽP, Banská Bystrica, pp. 84 – 88.
- Wucherpfennig W., 1993a: Beobachtungen an vier weniger bekannten autogamen *Epipactis*-Arten Mitteleuropas. – Ber. Arbeitskrs. Heim. Orchid, 10: 9 – 24.
- Wucherpfennig W., 1993b: *Epipactis albensis* Nováková et Rydlo in Brandenburg. – Ber. Arbeitskrs. Heim. Orchid, 10: 36 – 40.